2013-29-RE

CAUSA 2013-29-RE

(Da Costa Maia c/ Principat d'Andorra)

Sentència del Tribunal Constitucional del 13-1-2014 relativa al recurs d'empara 2013-29-RE

Número de registre 409-2013. Recurs d'empara

Sentència del 13 de gener del 2014

BOPA núm. 6, del 29 de gener del 2014

En nom del Poble Andorrà;

El Tribunal Constitucional;

Atès l'escrit presentat i registrat al Tribunal Constitucional, el 5 de setembre del 2013, per la representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia, mitjançant el qual interposa un recurs d'empara contra la sentència del 27 de novembre del 2012, dictada pel Tribunal de Corts, i contra la sentència del 24 de maig del 2013 i l'aute del 15 de juliol del mateix any, dictats per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets a la presumpció d'innocència i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució i atès que demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets fonamentals esmentats, que anul·li les resolucions objecte de recurs i que retrotregui les actuacions al moment immediatament anterior al pronunciament de la sentència del Tribunal de Corts per tal que es dicti una sentència que respecti els drets constitucionals vulnerats;

Vista la Constitució, especialment els articles 10, 41, 88 i 98 c);

Vista la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, especialment el títol IV, capítol sisè;

Vist l'informe del Ministeri Fiscal de l'1 d'octubre del 2013;

Vist l'aute del Tribunal Constitucional del 4 de novembre del 2013, que va admetre a tràmit, sense efectes suspensius, el recurs d'empara 2013-29-RE;

Vist l'escrit d'al·legacions presentat, el 20 de novembre del 2013, per la representació processal del recurrent;

Vistes les conclusions formulades, dintre de termini, per la part recurrent i pel Ministeri Fiscal;

Escoltat l'informe de la magistrada ponent, Sra. Laurence Burgorgue-Larsen;

Antecedents

Primer

El 27 de novembre del 2012, el Tribunal de Corts, mitjançant sentència, va condemnar (conjuntament amb una altra persona) el Sr. Humberto José Da Costa Maia com a responsable penalment en concepte d'autor del delicte menor de creació i d'ús d'un document inautèntic en concurs medial amb un delicte major d'estafa qualificada i d'un delicte menor de simulació de delicte en concurs medial amb un delicte major d'estafa qualificada en grau de temptativa, sense el concurs de circumstàncies modificatives de la responsabilitat penal a la pena de 30 mesos de presó condicional amb un termini de suspensió de la condemna de 4 anys.

En concepte de responsabilitat civil, el va condemnar solidàriament amb l'altra condemnat a pagar a la companyia Unió i Aliança de Previsió diverses sumes concretes, així com les costes processals.

Segon

El Sr. Humberto José Da Costa Maia va presentar un recurs d'apel·lació contra aquesta sentència i, el 24 de maig del 2013, la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia va acordar desestimar el recurs esmentat i va confirmar íntegrament la sentència de la primera instància.

Tercer

La representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia va presentar, aleshores, un incident de nul·litat d'actuacions contra aquesta darrera sentència per tal com va considerar que s'havia vulnerat el seu dret a un procés degut, reconegut a l'article 10 de la Constitució, reprotxant principalment a la sentència basar-se en una declaració sospitosa del coinculpat invocant al respecte la jurisprudència sobre la ineficàcia d'aquest tipus de declaracions.

Quart

El 15 de juliol del 2013, la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia va dictar un aute que desestimava aquest incident de nul·litat d'actuacions.

De manera substancial, aquesta Sala declarava que va utilitzar la declaració del coimputat com un indici entre d'altres, precisant que no era suficient en si mateixa, per desvirtuar la presumpció d'innocència de l'imputat. La sentència objecte de recurs es va fonamentar en una sèrie d'indicis que demostren la mala fe del recurrent i que hi estan degudament recollits. No es tracta de sospites, sinó de fets provats.

Cinquè

El 5 de setembre del 2013, la representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia va interposar un recurs d'empara contra la sentència del 27 de novembre del 2012, dictada pel Tribunal de Corts, i contra la sentència del 24 de maig del 2013 i l'aute del 15 de juliol del mateix any, dictats per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia, per una presumpta vulneració dels drets a la presumpció d'innocència i a un procés degut, reconeguts a l'article 10 de la Constitució.

En primer lloc, aquesta representació processal exposa els fets de la causa i fa un resum del contingut de les diverses resolucions recaigudes en aquesta causa. Precisa que els fets pels quals s'ha condemnat al recurrent són haver redactat, de comú acord amb l'altre imputat, una declaració amistosa d'un accident simulat amb ànim d'estafar la companyia d'assegurances i, igualment, haver acordat, també amb l'altre imputat, la comissió d'una estafa a una altra companyia d'assegurances, amb la finalitat d'obtenir una indemnització pel furt d'un vehicle que no s'hauria produït.

Tanmateix, el recurrent s'hauria limitat a redactar la declaració amistosa de comú acord amb el coimputat per simular un accident i, per tant, allò que s'imputava al recurrent era un "acord fraudulent" amb l'altre condemnat per realitzar unes estafes.

En segon lloc, segons el parer d'aquesta part, s'hauria vulnerat el dret a la presumpció d'innocència en les dues instàncies i per dues causes principals: perquè la condemna del recurrent es fonamenta exclusivament en la declaració del coimputat, el qual ha resultat beneficiat d'aquesta acusació, ja que ha estat condemnat pels mateixos fets a 6 mesos menys de presó i s'ha establert la responsabilitat civil compartida (que la sentència justifica per la seva confessió i el seu penediment); i, perquè aquesta és una prova de càrrec única, ja que cap de les resolucions argumenta o explicita el raonament seguit per concloure que fets determinats (en alguns casos no provats) reforcen de manera racional la participació del recurrent en els delictes esmentats.

Per consegüent, demana al Tribunal Constitucional que es pronunciï sobre la raonabilitat del nexe establert per la jurisdicció ordinària entre els fets que es consideren provats i els fets pels quals ha estat condemnat el recurrent, així com sobre l'acusació del coimputat com a prova de càrrec única contra el recurrent.

Per tal que la prova indiciària pugui configurar la convicció judicial cal que es compleixin com a mínim dues exigències: els fets han d'estar acreditats i no poden constituir simples sospites i l'òrgan judicial ha d'explicitar el raonament a través del qual, partint dels indicis, arriba a la convicció sobre l'existència del fet delictiu i la participació de l'acusat.

Segons el parer d'aquesta part, no s'ha provat cap dels dos acords fraudulents que la sentència considera acreditats i cap de les resolucions judicials impugnades ha explicitat el raonament esmentat en relació amb el nexe imprescindible entre els fets que es considerin indicis i l'afirmació de la culpabilitat.

Aquesta manca de nexe vulnera el dret a la presumpció d'innocència i, per conseqüent, el dret a un procés degut.

Seguidament, es reprenen un per un els fets adduïts pels tribunals ordinaris que donarien el suport necessari a l'acusació del recurrent i que aquesta part rebat.

Destaca que no demana al Tribunal Constitucional que revisi la valoració de les proves mitjançant les quals els tribunals han arribat a formar-se la seva íntima convicció, en canvi, sí que demana que es verifiqui el caràcter raonable del discurs que uneix l'activitat probatòria i el relat fàctic. Efectivament, aquesta part considera que o bé no hi ha cap raonament o bé que el poc que hi ha és tan obert i indeterminat que podria portar, potser, a la conclusió a la qual han arribat els tribunals, però també –i aquí rau la inconsistència argumental vulneradora- a moltes altres conclusions que no implicarien al recurrent en la participació en els fets d'aquesta causa.

Per acabar, demana al Tribunal Constitucional que atorgui l'empara sol·licitada, que declari la vulneració dels drets fonamentals esmentats, que anul·li les resolucions objecte de recurs i que retrotregui les actuacions al moment immediatament anterior al pronunciament de la sentència del Tribunal de Corts per tal que es dicti una sentència que respecti els drets constitucionals vulnerats.

Sisè

L'1 d'octubre del 2013, el Ministeri Fiscal va presentar un informe en què declara que el recurrent reprèn la seva opinió segons la qual va ser condemnat sobre la base de la declaració del coimputat en la causa. De la lectura de les resolucions objecte de recurs se'n deriva que existien tota una sèrie d'indicis documentals, testificals i pericials que van permetre confirmar la versió del coinculpat davant les al·legacions del recurrent (considerant tercer in fine de la sentència del Tribunal de Corts i primer de la del Tribunal Superior de Justícia).

Efectivament, les proves aportades per les parts van ser valorades de forma conjunta i lògica i la jurisdicció ordinària va donar una resposta coherent a totes les pretensions del recurrent, essencialment pel que fa a la vulneració del seu dret a la presumpció d'innocència per la declaració del coimputat. Cap de les seves valoracions i argumentacions pot ser considerada arbitrària o mancada de motivació, ja sigui en els fets o en les consideracions jurídiques, motius pels quals s'han de considerar com a lògiques i coherents segons l'opinió comuna dels juristes.

Per conseqüent, el Ministeri Fiscal demana la inadmissió a tràmit d'aquesta causa per manca

manifesta de contingut constitucional de les seves pretensions (article 37.2 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional).

Setè

El 4 de novembre del 2013, el Tribunal Constitucional va admetre a tràmit aquesta causa, sense efectes suspensius, i va trametre la causa a la part recurrent per tal que presentés les al·legacions que estimés pertinents.

Vuitè

El 20 de novembre del 2013, la representació processal del recurrent va presentar un escrit d'al·legacions mitjançant el qual analitza acuradament l'informe del Ministeri Fiscal i el contesta punt per punt. Aquesta part reitera les seves argumentacions i pretensions presentades anteriorment en el seu escrit de recurs d'empara.

Novè

El 4 de desembre del 2013, el Ministeri Fiscal, i, l'11 de desembre del mateix any, la representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia van presentar els seus escrits de conclusions en què reprodueixen les al·legacions i els arguments continguts en els seus escrits anteriors.

Fonaments jurídics

Primer

El recurrent en empara al·lega una vulneració del seu dret a la presumpció d'innocència fonamentant-se de manera exclusiva en defectes relatius a la motivació de la jurisdicció ordinària que haurien derivat, per se, en una vulneració d'aquest dret, reconegut a l'article 10.2 de la Constitució. Efectivament, demana al Tribunal Constitucional que declari "Que s'ha produït una vulneració del dret del recurrent a la presumpció d'innocència, i doncs, a un procés degut (art. 10 de la Constitució), per un raonament insuficient o inexistent del nexe establert per la jurisdicció ordinària

entre els fets que considera provats i els fets pels quals ha estat condemnat el Sr. Humberto Da Costa Maia, i perquè, en conseqüència la condemna del recurrent acaba basant-se en l'única prova de càrrec de l'acusació d'un coimputat."

Aquesta fórmula no és encertada pel fet que provoca una confusió de gèneres entre els dos vessants de l'article 10: l'apartat 1 es refereix al dret a obtenir una decisió fonamentada en Dret sobre la base d'una argumentació motivada i raonable, i, l'apartat 2 garanteix el benefici –per a tots els justiciables- dels elements inherents als drets a la defensa i a l'assistència d'un advocat, a un procés de durada raonable, a la presumpció d'innocència, a ser informat de l'acusació, a no confessar-se culpable, a no declarar en contra d'un mateix i, en els processos penals, al recurs. Es tracta en aquest cas de protegir els justiciables d'una hipòtesi d'indefensió material.

Demanar al Tribunal Constitucional que declari la vulneració de la presumpció d'innocència del recurrent fonamentant-se de manera exclusiva en la manera en com les jurisdiccions penals ordinàries han motivat raonablement la seva decisió correspon a demanar-li de reexaminar la manera com s'han tractat les proves realitzades. El Ministeri Fiscal també ho destaca considerant "Que d'una lectura detinguda de l'escrit d'interposició del present recurs d'empara se'n desprèn, a criteri d'aquest Ministeri Fiscal que, sota l'al·legació d'una pretesa vulneració del dret a la presumpció d'innocència s'hi troba, en definitiva, una pretensió de l'avui recurrent de què aquest M.I. Tribunal Constitucional revisi la interpretació i aplicació de la prova practicada a la data del judici oral."

En aquest context, el Tribunal Constitucional es veu obligat a emmarcar les pretensions del recurrent i recordar el punt cabdal següent: quan una garantia material del dret a un procés degut (article 10.2) està en joc –en aquesta causa el dret a la presumpció d'innocència- la seva tasca consisteix a verificar si el recurrent s'ha trobat en una situació d'indefensió material basant-se en un examen del conjunt dels elements aferents al litigi. Per via de conseqüència, no correspon a aquest Tribunal substituir, en aquesta instància, la seva pròpia apreciació dels fets i de les proves a aquella de les jurisdiccions ordinàries, sinó de verificar que tots els aspectes del desenvolupament del procés hagin pogut garantir al recurrent un procés degut.

La jurisprudència d'aquest Tribunal és, en relació amb aquest punt, constant (veg. en aquest sentit, el primer paràgraf del fonament jurídic segon de la sentència del 7 de setembre del 2007, recaiguda en la causa 2007-12 RE).

Segon

Per tant, la qüestió rau en saber si el recurrent es va beneficiar o no es va beneficiar d'un procés

degut.

La tasca del Tribunal Constitucional es limita aquí a examinar si les proves de càrrec han estat obtingudes conformement a la Constitució i si els fets declarats provats resulten de les proves administrades de manera raonable i no arbitrària, sense que correspongui al Tribunal procedir a una nova apreciació tant de les proves directes, com dels indicis examinats. En aquest cas, això ve a demanar-se si la condemna penal del recurrent establerta no només sobre la base de les declaracions del coimputat, sinó també sobre les proves indiciàries suplementàries, ha vulnerat el seu dret a la presumpció d'innocència tal com està garantit per la Constitució andorrana (art. 10.2).

Les exigències aferents a la presumpció d'innocència impliquen que una condemna no es pot efectuar sobre la base exclusiva de les declaracions d'un coimputat. Efectivament, aquestes declaracions són per natura sospitoses i no poden fonamentar, de manera substancial, la condemna d'un inculpat. La jurisprudència del nostre Tribunal és clara en aquesta matèria (veg. la causa 2007-12-RE). En realitat, aquest punt també està establert i admès en aquesta causa per part de les jurisdiccions del fons, concretament pel Tribunal Superior de Justícia que es pronuncia de manera explícita sobre aquest punt. Efectivament, declara que "la condemna del Sr. Humberto DA COSTA MAIA no es fonamenta en la única declaració del seu coinculpat, tenint en compte que existeixen una sèrie d'indicis documentals, testificals i pericials". Així mateix, afegeix: "la declaració del coimputat, coherent i inequívoca, reproduïda personalment en el judici oral, no és suficient en si mateixa per a desvirtuar la presumpció d'innocència a favor del Sr. Humberto DA COSTA MAIA."

D'aquests extractes es desprèn clarament i sense ambigüitat que el Tribunal Superior de Justícia és perfectament conscient de la importància que cal acordar a la presumpció d'innocència i al fet que no és possible fonamentar una condemna penal, de manera substancial, en l'única declaració del coimputat.

És en aquest context que el recurrent s'ha beneficiat d'un debat contradictori en el decurs del seu procés davant el Tribunal de Corts en la mesura en què el seu advocat va poder interrogar el testimoni a càrrec del coimputat i això d'acord amb les normes establertes pel dret internacional dels drets humans, seguint l'exemple de l'article 14.3 e) del Pacte internacional sobre els drets civils i polítics i de l'article 6.3 d) del Conveni per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals tal com s'ha interpretat pel Tribunal Europeu dels Drets Humans (TEDH, del 27 de febrer del 2001, Lucas c/ Itàlia; TEDH, del 30 d'abril del 2009, Totsos c/ Grècia).

Per consegüent, des del punt de vista de la contradicció, no hi ha hagut cap deficiència del procés judicial, ja que ha estat respectuós amb els drets a la defensa del recurrent.

En aquesta fase, la qüestió és saber si la utilització dels altres elements de prova ha estat tractada de manera no arbitrària.

Tercer

En realitat, l'examen de les resolucions de la jurisdicció penal impugnades (Tribunal de Corts i Tribunal Superior de Justícia) relatives als dos delictes imputats al recurrent –és a dir, la provocació d'un accident i la redacció d'una declaració amigable d'accident presentada amb la finalitat de cobrar la indemnització d'una companyia d'assegurances, així com la simulació del robatori d'un vehicle amb la subsegüent denúncia, tant davant la gendarmeria, com davant el Servei de Policia per tal d'obtenir la indemnització d'una altra companyia d'assegurances– demostren que la declaració de culpabilitat del coimputat va servir d'indici que va ser completat i posat en relació amb fets concrets sistemàticament adduïts en totes les fases del procediment.

Així doncs, aquestes jurisdiccions penals –sobre la base de proves que van ser considerades adverades en el marc del procediment- van considerar que la declaració de l'accident havia estat realitzada pel recurrent per compte del coimputat imitant la seva signatura (prova obtinguda després d'un peritatge grafològic); que el recurrent havia signat la demanda de matriculació del vehicle suposadament sostret; que havia rebut 2.500,00 euros del coimputat com a resultat de la seva transacció (comprovat mitjançant extracte bancari). En el mateix ordre d'idees, es va comprovar que diverses al·legacions efectuades pel recurrent van ser desmentides de manera expressa per proves establertes en el marc del procediment d'instrucció, com per exemple l'afirmació d'acord amb la qual no coneixia la persona implicada en l'accident (Sr. Pereira) cosa que va ser desmentida, ja que es va provar que havia tingut contacte amb aquesta persona en ocasió de la venda d'un vehicle. Totes les jurisdiccions del fons van destacar igualment, de manera raonablement coherent, que la presència dels dos imputats a Ax-les-Thermes el dia de la falsa denúncia de robatori del vehicle, era un indici suplementari que s'havia de tenir en compte i que deixava clarament suposar que els dos imputats havien obrat de concert.

En el marc de la funció del Tribunal Constitucional –que no consisteix en establir una apreciació nova de les proves o dels indicis examinats per les jurisdiccions del fons, sinó únicament en "supervisar externament la raonabilitat del discurs que uneix l'activitat probatòria i el relat fàctic que en resulta a la sentència" (veg. sentència esmentada del 7 de setembre del 2007, recaiguda en la causa 2007-12-RE)– resulta que de la lectura de les resolucions objecte de recurs no es desprèn que hi hagi hagut una administració arbitrària dels elements de prova fàctics que van servir per corroborar la declaració efectuada pel coimputat. De l'anàlisi del conjunt dels indicis, convé, efectivament, considerar que les jurisdiccions del fons l'han apreciat de manera lògica i coherent i han pogut deduir-ne la culpabilitat del recurrent.

Sobre la base d'aquests diferents elements, aquest recurs d'empara ha de ser desestimat.

DECISIÓ:

En atenció a tot allò que s'ha exposat, el Tribunal Constitucional, per l'autoritat que li confereix la Constitució del Principat d'Andorra,

HA DECIDIT:

Primer

Desestimar l'empara sol·licitada per la representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia contra la sentència del 27 de novembre del 2012, dictada pel Tribunal de Corts, i contra la sentència del 24 de maig del 2013 i l'aute del 15 de juliol del mateix any, dictats per la Sala Penal del Tribunal Superior de Justícia.

Segon

D'acord amb l'article 92.4 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, condemnar la part recurrent al pagament de les costes processals en seu constitucional.

Tercer

Publicar aquesta sentència, d'acord amb allò que disposa l'article 5 de la Llei qualificada del Tribunal Constitucional, al Butlletí Oficial del Principat d'Andorra.

I així, per aquesta sentència nostra, que ha de ser notificada a la representació processal del Sr. Humberto José Da Costa Maia, al president del Tribunal de Corts, a la presidenta del Tribunal Superior de Justícia i al Ministeri Fiscal ho pronunciem, manem i signem a Andorra la Vella, el 13 de gener del 2014.

Juan A. Ortega Díaz-AmbronaLaurence Burgorgue-Larsen

President

Vicepresidenta

Carles Viver Pi-Sunyer Pierre Subra de Bieusses

Magistrat

Magistrat